

2 - Halk Diline Girmiş Arapça ve Farsça Sözcükler

Gerçekten, halkın konuşma dilinde de arapçadan alanmış birçok kelime vardı. Fakat halkın konuşma diline almış olduğu bu kelimeler, üst tabakaya mensup bilginlerle yazarların Osmanlı diline almış olduğu arapça ve farsça kelimelerden iki yönden farklıdır.

2 - Halk Diline Girmiş Arapça ve Farsça Sözcükler
(Ziya Gökalp - Türkçülükün Esasları)

Karşı dübünlerden bazıları diyorlar ki: "Siz, Osmanlı dilindeki arapça ve farsça kelimelerden yakınıyorsunuz. Oysa ki dilinde de, bu dillere ait birçok kelime vardı."

Gerçekten, halkın konuşma dilinde de arapçadan alanmış birçok kelime vardı. Fakat halkın konuşma diline almış olduğu bu kelimeler, üst tabakaya mensup bilginlerle yazarların Osmanlı diline almış olduğu arapça ve farsça kelimelerden iki yönden farklıdır.

Birincisi, halk dilinde ep anlamlı kelimeler yoktur. Halk, arapçadan ve farsçadan bir kelime aldığı zaman, onun ep anlamlı olduğunu Türkçe kelimeyi Türkçüden büsbütün atar: böylelikle dilde ep anlamlı kelimeler kalmaz. Mesela, halk hasta kelimesini alırken aynı kelimesini alırken gözü sözünün merdiven kelimesini alırken baskı sözünü tümüyle unutmuştur.

Gerçi bazen halkın, arapçadan ve farsçadan aldığı kelimeler yanında, eski Türkçelerini de koruduğu görülüyor. Fakat, bu durum yine ep anlamlı kelimeler ortaya çıkmaz çünkü, arapçadan ve farsçadan alınan kelimenin, veya eski Türkçe kelimenin anlamının değişiklik meydana gelerek, ikisi arasındaki ep anlamlılık ortadan kalkar. Mesela, siyah ve beyaz kelimeleri alırdıktan sonra, kara ve ak kelimeleri Türkçe'de kalmış. Fakat ne siyah kelimesini kara kelimesinin, ne de beyaz kelimesini ak kelimesinin ep anlamlı sayamayız. Çünkü, halk siyahla beyazı maddiyatta, kara ile akı maneviyatta kullanıyor. Mesela, siyah bir adamın alnı ak olabilir. Beyaz çehreli bir adamın yüzü kara çıkabilir.

Bazen de halkın arapçadan ve farsçadan aldığı kelimelerin Türkçe'de zaten olmadığı için ep anlamlıya da hiçbir neden bulunmaz. Abdest, namaz, Kur'an, cami ezan kelimeleri gibi.

Bilginlere ve edebiyatçılara gelince, bunlar hem Türkçe kelimeleri, hem de bunların arapça ve farsça karşılıklarını tamamen aynı anlamda kullanırlar. Böylece onların Türkçe'de, her özel anlam için, bir Türkçe, biri arapça ve biri acemce olmak üzere az üç söz vardır. Mesela, su, ab, ma, gece, şeb, leyl, ekme, nan, hubz, et, güp, lahm, gibi Osmanlı dilinde, mutlaka her anlam için üç ep anlamlıdan oluşan böyle bir teslis (üçleme) vardır: bazı anlamların arapçada birçok karşılıkları bulunduğu için, bu anlamlıların doal olarak, üçten fazla bulunur: Arslan, şir, esed, gazagver, haydar, zırgam v.b. gibi.

Yeni olarak, halk arapçadan, farsçadan ve diğer yabancı dillerden aldığı kelimeleri ay söylenip yahut anlam bakımından bozarak kendine mal eder.

Söyleyip bakımından bozmaya örnek: "Haste, hasta", "hefte : hafta", "nerdüban : merdiven", "çarcube : çerçeve", "gavga : kavga", "bekre : makara", "zusak: sokak", "pare : para".

Anlam bakımından bozma da örnek "Haste" kelimesi farsçada "birisi tarafından yaralanmış" anlamında iken. Türkçe'de "mariz" karşılığı olarak kullanılmıştır. "Şafak" kelimesi arapçada "batı ufku" anlamında iken, Türkçe'de "doğu ufku" anlamında kullanılmıştır. "Şafak sökmek" deyiminde olduğu gibi. Farsçada "hace" kelimesi "efendi" anlamındadır. Bu kelime Türkçe'de, hem söyleyipini değiştirerek "hoca" kelimesi almış ve hem de anlamını değiştirerek "halkın bilgisi" anlamına almış ve "Okul öğretmeni" anlamına almış. Farsça "bazar" kelimesi, "bazar" ile söylenir ve "çarşı" anlamına gelen bir kelime iken, Türkçe'de "pazar" ile söylenen ve hem cumartesiden sonra gelen günün adı, hem de belirli günlerde belirli yerlerde kurulan günlük panayı demek olan "Pazar" kelimesi "pazar" kelimesi de, bu son biçimden doğmuştur.

"Pare" kelimesi farsçada "kıym, parça" anlamında iken, Türkçe'de "para" kelimesi almakla beraber, "alın" anlamına almıştır. "aracı olan madeni veya kağıt para" anlamına almıştır.

Bazı kelimeler, görünüşte, eski anlamını korumuştur. Fakat bu kelime ile yapılan tamlamalar incelenirse bu gibi kelimelerde de anlamca farkına varılması güç değişiklikler meydana geldiği anlaşıyor: Mesela, "abdest" kelimesi ve anlamca de "abdest" görünür. Oysa ki, bu kelimenin başındaki "a" harfi uzunluğunu kaybettiği gibi, sonundaki "t" harfi de konuşma dilinde düşmüştür. Bundan başka, "büyük aptes" ve "küçük aptes" gibi tamlamalar gösteriyor ki anlamca da bir değişiklik uymuştur.

Demek ki, halk, aldığı kelimeleri kendisine mal ediyor. Öncelikle "her anlamın yalnız bir kelimesi olmalıdır" ilkesini uyararak, ep anlamlıların kabul etmiyor. Ve dil, her kelimesi görevi belli bir organ niteliğinde bulunan, gerçek bir organizma biçiminde koruyor. Tabii, bu işi halk bilerek ve düşünerek yapmıyor; tabii bir içgüdü ile bilinçsiz bir biçimde yapıyor. Halk dilindeki kelimenin, mutlaka, diğer kelimelerden ayrı bir anlamı vardır. Ve halkın düşünce alanına girmiş olan, fikir ve hisle ilgili her anlamda mutlaka bir kelimesi vardır.

Bilginlere ve edebiyatçılara gelince; bunlar halkın kendisine mal etmek için yaptıkları ve deşipiklikleri, bozma saymaları ve halkın ve farsça kelimeleri gerek söyleyip, gerek anlam bakımından deşiptirerek meydana çıkardıkları kelimelere bozulmuş kelimeler (C adan) vermişlerdir. Bilginlerin bozulmuş kelimeler, adıyla yazılmıyıp kitapları incelenirse, görülür ki, onlara göre kelimelerin doğru (fasahat) arapça ve farsça kelimeleri Türkçe'de aldıkları biçimlerde değil, gerçekte ait oldukları dildeki eski biçimlerinde kullanılmaktadır. Bu görüşe göre, Osmanlıca'nın hiçbir bağımsızlığı hiçbir kelime mal etme yetkisi yoktur. Daima kelimeler söylenip gerek anlam bakımından eski biçimlerine dönüştürülmesi hatta kelimelerin yazımları da mutlaka bu eski biçimlerine göre yazılmalıdır. Bu görüşün daha iyi anlaşılması için, bir olayı örnek olarak anlatacağım.

Bir zaman, üniversitede, felsefe terimlerini belirlemek için ilmi bir komisyon kurulmuştu. Bu komisyonda kelime bilgilerinden biri "dikkat" kelimesinin "attention" karşılığı olmayacağını iler sürdü: Güya "dikkat" kelimesi, "dakik:ince" sıfatından türediği için, "incelik" anlamında imiş.

Bu iddiaya karşı: "incelik" kelimesi varken, bu anlama gelen "dikkat" kelimesine gerek yoktur. Fakat, halkın kullandığı anlamda olmak üzere de "bu kelime dilimizin atılması mümkün olmayan en gerekli bir unsur olmuştur" denildi. Fakat itiraz eden kabul etmedi: "Dikkat kelimesi, daima (incelik) anlamında kalacaktır. Halkın kullandığı tabirleri, bilim kabul edemez. Doğru olan kelimeler kelimelerin eski biçimleridir. Kelimelerin gerçek anlamları kullanılmıyıp değil, köküne bakarak bilinir. Buna göre (attention) kelimesine başka bir karşılık aramalıdır" cevabını verdi. Bu esasa dayanarak, kelime bilginleri "attention" kelimesine karşılık aramağa başladılar. Birisi, "tahdik" kelimesini ileri sürdü. Bir diğeri, "iltifat" kelimesini önerdi. Güya "tahdik" kelimesi, "göz bebeği" anlamında olan "hadeka" dan gelirmiş. Dikkatte de özellikle etken olan göz bebeği imiş. "İltifat"ın arapçadaki anlamı da "göz ucuyla bakmak" imiş. "İltifat" kelimesi, dilimizde başka anlamdadır denildi. "Öyle şey olmaz, arapça, acemce kelimeler bizim dilimizde eski asıllarını ve doğruluklarını koruyacaklardır. Halkın bilgisizce yaptıkları bozmalara galat denilir. Bunların hepsini terk ederek, kelimelerin eski ve asıl biçimlerine dönmek gerekir diye cevap verildi.

Görülüyor ki halk, aldığı kelimeleri söyleyip ve anlam bakımından kendisine mal ettiği halde, kelime bilginleri bu benimseyip karşısındadırlar. Halka göre yaygın hale gelmiş olan bozulmuş kelime, aslına uygun sözcüğe tercih edilir. Bilginlere göre ise, fakat yaygınlaşmamış kelime yaygın hale gelmiş olan bozulmuşu tercih edilir. Bundan başka, halka göre, yurdumuzda bağımsız egemenlik ancak Türk dilindedir. Bu dile giren arapça ve acemce kelimeler, Türk dilinin egemenliği altına girerek, onun fonetiğine ve leksikolojisine uyarlar. Politik kapitülasyonlar, politik bağımsızlık ve egemenliğe aykırı olduğu gibi, dil ile ilgili kapitülasyonlar da dilin bağımsızlık ve egemenliğine aykırıdır. Fakat iyen belirtelim ki, halk bunu bilinçli bir biçimde düpün bal yapması gibi, bilinçsiz olarak ve içgüdüne göre yapıyor.

Bilginlere göre, aksine bağımsızlık ve egemenlik ancak arapça ve farsça kelimelerde vardır. Biz, onların bağımsızlık ve egemenliğine ve doğruluğuna saygı göstermek zorundayız. Bizim dilimize gelince o zaten yüzde doksan dokuz arapça ve farsça kelimelerden oluştuğu için, bağımsızlık davasında bulunamaz.

Görülüyor ki, dilde Türkçülüğün ilk ipi kelime bilginlerinin görüşlerini reddederek, halkın bilinçsiz bakış tarzını Türkçe'nin emektir. Buna göre, Türkçülerce, Osmanlıların doğruları bozulmuş ve bozulmuşları doğrudur. Hatta yazımda (imla) da, bu bozulmuşları söylenildikleri gibi yazmak Türkçülüğün bir ilkesidir. Bu esası yabancı kelimelere de uygulayarak kelime bilginlerin sigara, jaket, Avrupa biçiminde yazdıkları bu kelimeleri, halkın söyleyebileceğine uydurarak cigara, ceket, Avrupa yazmak gerekir.